

УДК 911.9:574.2

ДІЯЛЬНІСТЬ БОГДАНА ЗАСТАВЕЦЬКОГО З ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ: ДО 80-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

КУЗИШИН А., ЦАРИК Л., МАРИНЯК Я.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Публікація присвячена висвітленню ролі Богдана Заставецького в сфері географічної освіти та науки на території Тернопільської області. Подана інформацію щодо життєвого шляху, означено основні напрямки наукових інтересів, відзначено діяльність як громадського діяча та організатора наукових конференцій, а також заслуги в видавничій та організаторській діяльності.

Ключові слова: географічна освіта, Заставецький Богдан, Тернопільська області, наукові конференції.

Вступ. Для кожного осередку географічної освіти України та обласного осередку Українського географічного товариства варто виділити низку знакових фігур, які стали основою їх функціонування або ініціаторами позиціонування цих центрів як складових єдиної вітчизняної географічної спільноти. Серед членів Тернопільського обласного осередку до таких варто віднести Богдана Івановича Заставецького.

Виклад основного матеріалу. Насамперед коротка біографічна довідка про Богдана Заставецького Народився 5 листопада 1941 року в селі Литвинів Підгасцького району Тернопільської області в селянській родині. З раннього дитинства довелось спізнати гіркоту сирітства – батько не повернувся з війни.

Значний вплив на формування особистості та визначення кола інтересів мали роки навчання на географічному факультеті Львівського державного університету імені Івана Франка, куди Богдан Іванович поступив у 1960-му році. Після закінчення вузу в 1965-1983 роках вчителював у селі Купчинці Козівського району, де проявив себе, як талановитий педагог. Багато його учнів стали призерами та переможцями обласних і республіканських олімпіад, одинадцять пов'язали свою долю з географією.

За успішну роботу Богдан Іванович не раз нагороджувався грамотами Міністерства освіти та Президії республіканської ради Педагогічного товариства України.

Богдан Іванович Заставецький проявив себе як організатор географічної науки й освіти під час праці в Тернопільському педінституті (нині педагогічний університет імені Володимира Гнатюка), куди він прийшов у 1983 році і працював до кінця свого життєвого шляху – спочатку на посаді асистента кафедри географії (1983-1988 рр.), старшого викладача кафедри фізичної географії(1988-1991 рр.), доцента цієї ж кафедри (1991-1992 рр.), завідувача кафедри географії України (1992-2000 рр.).

Особлива заслуга Богдана Заставецького полягала у створенні кафедри географії України – третьої на географічному факультеті тодішнього ТДПУ, зусиллями колективу якої розроблені нові програми з українознавчих географічних дисциплін, навчально-методична література для вчителів, проведені спільно з вчителями перші конференції з вивчення природи, населення і господарства рідного краю, створено секцію геоекології при кафедрі, розроблені нові спецкурси з географії Тернопільської області, географії Подільсько-Карпатського регіону, Еколого-географічної ситуації в Україні.

Наукова діяльність та активність. Свою педагогічну роботу він постійно поєднував з науковими дослідженнями, навчаючись заочно в аспірантурі при Київському державному університеті імені Тараса Шевченка.

Напрямок наукових інтересів у Богдана Івановича викристалізувався під впливом відомого українського географа професора О. Діброви, з яким йому пощастило спілкуватися. Це – географія населення в широкому розумінні, розселення населення та демогеографія – у вузькому. Саме дослідження регіональної системи розселення стало проміжним підсумком його творчого доробку – кандидатською дисертацією «Обласна система розселення: формування, структура і основні шляхи вдосконалення (на прикладі Тернопільської області)», яка була захищена в 1988 році.

Вже будучи дипломованим науковцем, Богдан Іванович захопився також питанням етнографії та історичної географії населення України. Його перу належить понад 150 наукових і методичних праць. Він є співавтором численних навчальних посібників для вузів і шкіл країни, в т.ч. довідкових статей у «Географічній енциклопедії України» (Київ, 1989-1993), трьох видань «Соціально-економічної географії України» (Львів, 1994, 1995, 2000), двох видань «Географії Тернопільської області» (Тернопіль, 1994, 1996) та «Географії Хмельницької області» (Тернопіль, 1995, Кам'янець-Подільський, 1998), «Географії Закарпатської області» (Тернопіль, 1996), «Рідного краю. Тернопільщини. 5 клас» (2000).

На окрему увагу заслуговує діяльність Богдана Заставецького в царині організації наукового спілкування та дискусійних заходів всеукраїнського рівня. Ним зініційовано й організовано щорічні видання збірників матеріалів звітних наукових конференцій викладачів і студентів географічного факультету (1990-1994), регіональні науково-практичні конференції (1990, 1991), дві Всеукраїнські наукові конференції «Історія української географії та картографії» (1995, 2000), Всеукраїнський та Міжнародний семінари з питань викладання географічних українознавчих дисциплін (1997) і теорії та практики регіонального географічного краєзнавства (1999).

У 2000 році Богдан Іванович започаткував видання в Тернополі Всеукраїнського науково-теоретичного часопису «Історія української географії», редактором якого він був.

Впродовж кількох років Богдан Іванович Заставецький був членом спеціалізованої ради із захисту дисертацій при Львівському державному університеті.

Громадська діяльність. Обстоювання інтересів географічної науки й освіти було лейтмотивом його професійної та громадської діяльності на посадах голови президії Тернопільського відділу Українського Географічного товариства (обраний у 1990 році) і завідувача кафедри географії України (з 1992 року) – на той час першої серед вітчизняних педагогічних інститутів і третьої серед вузів України взагалі. Слід нагадати, що в ці роки відбувалося відродження національної географічної науки із сповіданням принципів україноцентризму, які радо підтримував Богдан Іванович. Очолюючи Тернопільський відділ Українського Географічного товариства він зумів встановити тісні зв'язки з Київським, Львівським та Чернівецькими відділами, що сприяло утвердженню Тернополя як регіонального центру географічної освіти та науки.

Вірність українській національній ідеї зумовила його активну громадянську позицію. Він стояв біля витоків обласної організації Товариства української мови імені Тараса Шевченка, керував роботою народного університету з пропаганди пам'яток історії та культури, вузівського осередку «Просвіти». Постійно брав участь в акціях Конгресу української інтелігенції.

У 1990-1994 роках обирався депутатом обласної ради. Слід нагадати, що це був перший демократично обраний склад облради, який підтримував ідеї української державності та соборності навіть в роки входження в склад УРСР та СРСР. Це був час перших кроків з декомунізації України, до яких також був причетний Богдан Іванович. Великою його заслугою була участь в створенні в складі Тернопільської області Підгаєцького району, який функціонував до адміністративної реформи 2020 р. та сприяв таким чином розвитку та адміністративному утвердженню Підгаєччини як адміністративно-господарського простору.

Висновки. Богдана Заставецького слід віднести до лідерів утвердження географічної науки та освіти на теренах Тернопільської області. Беззаперечною його заслугою варто вважати цілеспрямовану роботу з утвердження його Малої Батьківщини як наукового та освітнього центру. Він започаткував цю роботу будучи вчителем географії в школах Козівського району Тернопільської області, активно підтримував цю ідею в процесі наукових та освітніх диспутів з членами академічної спільноти України та долучаючись до громадських ініціатив національно-патріотичного спрямування. Відрадно, що він має багато послідовників, які наслідують та розвивають його починання.

Література:

1. Дітчук І.Л. Життя в географії і задля географії: до 70-річчя від дня народження засновника кафедри географії України у Тернопільському національному педагогічному університеті Богдана Івановича Заставецького (1941–2000). Наукові записки. Серія: Географія. 2011. № 2. С. 257–259.
2. Заставецька О.В., Кузишин А.В., Мариняк Я.О. Кафедра географії України Тернопільського державного педагогічного університету // Матеріали Другого всеукраїнського семінару з теорії і практики регіонального географічного краєзнавства. Тернопіль, 2002. Част. 2. С. 17–27.
3. Заставецька О.В., Кузишин А.В., Мариняк Я.О. Кафедра географії України Тернопільського державного педагогічного університету: від витоків до становлення // Історія української географії Тернопіль: Підручник і посібники, 2002. Вип. 6. С. 18 – 24.
4. Заставецька О.В., Кузишин А.В., Мариняк Я.О. Історичні віхи кафедри географії України та туризму Тернопільського національного педагогічного університету // Історія української географії та картографії. Частина І. Збірник матеріалів Четвертої міжнародної наукової конференції, посвяченої 110-літньому ювілею проф. Володимира Кубійовича, Тернопіль, 18-19 листопада 2010 р. Тернопіль, 2010. С. 34-38.
5. Заставецька О.В., Мариняк Я.О., Кузишин А.В. Діяльність Ярослава Жупанського для розвитку географічної науки та освіти в Тернопільській області // Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика. Матеріали міжнародної науковопрактичної конференції (м. Чернівці, 9-11 жовтня 2014 р.). Чернівці: Видавничий дім «Родовід», 2014. С. 19-21.
6. Кузишин А.В., Мариняк Я.О. Кафедра географії України і туризму ТНПУ ім. В. Гнатюка: історія, сьогодення та майбуття. Тернопіль: Вектор, 2013. 44 с.
7. Кузишин А.В., Царик Л.П. Нариси історії географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету (до 30-ти ліття заснування). Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки: матеріали II-ї міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 15 жовтня 2020 р.). – Тернопіль: Вектор, 2020. С. 8-24.
8. Кузишин А.В., Царик Л.П. Рух крізь час: нариси історії Географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету // Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. Тернопіль: СМП «Тайп», 2020. № 1 (48). С. 4-16.
9. Слово про вчителя / Упор. Б.М. Савак і Т.Б. Заставецький. Вид 2-е, доповнене. Тернопіль: Вектор, 2016. 100 с.
10. Царик Л.П., Кузишин А.В. Напрямки наукових досліджень викладачів географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету (до 25-річчя створення факультету): історико-наукометричний аналіз // Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. Тернопіль, 2015. № 1 (38). С. 261-265.
11. Царик Л.П., Садовник О.П., Заблоцький Б.В., Кузишин А.В. Географічний факультет Тернопільського національного педагогічного університету: історичне минуле, сьогодення і перспектива // Географія, екологія, туризм: теорія, методологія, практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (21-23 травня 2015 р.). Тернопіль: СМП «Тайп», 2015. С. 7-11.
12. Царик Л.П., Свинко Й.М., Заставецька О.В., Пушкар І.М. Основні напрямки підготовки географів в Тернопільському державному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка // Наукові записки ТДПУ. Серія: Географія. Тернопіль, 2002. №2. С. 268-271.
13. Шаблій О.І. Роздуми до ювілею Богдана Заставецького // Суспільна географія. Книга 3. Проблеми теоретичних досліджень, гео... , географічної освіти. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. 2016. С. 352-361.
14. Офіційна сторінка Географічного факультету на сайті ТНПУ ім. В. Гнатюка: <http://tnpu.edu.ua/faculty/geo/index.php>

Kuzyshyn A., Tsaryk L., Marinyak Ya. ACTIVITIES OF BOHDAN ZASTAVETSKYY ON THE ORGANIZATION AND POPULARIZATION OF GEOGRAPHICAL EDUCATION: TO THE 80TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH

The publication is devoted to highlighting the role of Bohdan Zastavetsky in the field of geographical education and science in the Ternopil region. Information on the way of life is given, identified the main areas of research interests, marked activity as a public figure and organizer of scientific conferences, as well as merits in publishing and organizational activities.

Key words: *geographical education, Bohdan Zastavetsky, Ternopil region, scientific conferences.*